

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Canonicae Sive Ius Ecclesiasticum

Wiestner, Jacob

Monachii, 1706

III. De Iis, qui in certis causis non admittuntur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62656)

verfus Christianos etiam consentientes deponere, Jure prohiberi, volunt Felin. in c. *Quam sit* 17. de *Judeis* n. 1. cit.

24. Speculat. n. 9. & Farinac. n. 225. Eadem ferè, quæ Judæorum ac Paganorum, ratio est Hæreticorum; cum à testimonio in judicio dicendo contra Orthodoxos, utroque Jure etiam ipsi removeantur. l. *Quoniam* 21. c. de *Hæreticis*, can. *Si hæreticus* 25. §. *Orthodoxis*. 2. q. 7. & c. *Excommunicamus* 13. §. *Credentes*, de *Hæret.* Ex Contuetudine tamen in Germania & Provinciis, in quibus Catholicis permixti degunt, si aliunde inhabiles & suspectæ fidei non sint, eorum perinde ut Orthodoxorum depositiones recipiuntur; quòd vi Pacis & Pactorum publicorum non solum tolerati, sed quorumcunque munerum & officiorum publicorum sint capaces. Cujusmodi Consuetudinem non damnat Farinacius cit. q. 56. n. 237.

25. Alterum dubium est de laicis, an contra clericos valeant testificari. Certum est, deponere contra hos posse in causa Civili, aut, cum de crimine agitur Civiliter tantum, arg. à contrario ductò ex c. *De cætero* 14. Cum autem de crimine Criminaliter conveniuntur, laicos admittendos, desumi videtur ex c. *Quoniam* 3. ubi tali casu etiam admittitur mulier; ac proinde multò magis laicus vir, arg. c. *Forus* 10. de *V. S.* & c. *fin. de Testib.* 609. ubi civium testimonium admittitur in causa conspirationis in Episcopum, utique Criminali.

Sed, in talibus clericorum causis laicos regulariter non admittendos, clarè expressum, can. *Testimonium*, 11. q. 1. can. *Ipsi*, 2. q. 7. & c. *De cætero* cit. partim ob reverentiam, quam clericis, tanquam Dei vice in terra fungentibus, cæteri fideles debent: partim verò; quòd laici sint diversæ conversationis, Ordinis inferioris, & non rarò à clericis alienioris affectio-

nis, can. *Laici*, 9. cit. & c. *Clerici* 3. de *Immunit.* in *Eccles.* 6.

Neque aliud desumitur ex c. in 16. contrarium allegatis; quia iis mulier & & laici ad criminis probationem admitti sunt, propter defectum aliarum ejus probationum, aut etiam propter sceleris enormitatem: quibus casibus, & in criminibus exceptis, uti etiam ad probandam criminis enormitatem, aut factam mulieres, laicos & alios de Jure alias inhabiles recipi posse: & si non plenam probationem, saltem indicium ad torturam facere, in c. *De cætero* cit. cum Glossa notat Panormit. n. 3. Barbola num. 4. & Farinac. cit. q. 61. à n. 104.

Eòdem modò, quando crimen alter probari potest, testimonium clericum non admittitur contra laicum, can. *Testimonium* cit. ut æqualitas servetur: quòd maximè procedit in causis sanguinis, propter periculum contrahendæ irregularitatis, Panormit. & Felin. in c. *De cætero* cit. uterque n. 1. & cit. Farinac. n. 57.

ARTICULUS III.

De iis, qui in certis Causis non admittuntur.

SUMMARIUM.

27. Mulier in Feudali,
28. Et, Jure saltem Canonico, in Criminali;
29. Quis in eà, cui similem habet,
30. Et in propria causa idoneus testis quia non est;
31. Et si talis sit legatarius in testamento.
32. In causa sua Ecclesia Clerici & Religiosi aliquando;
33. Non semper repelluntur;
34. Et cum admittuntur, integri testes ferè non sunt,

35. *Præsertim in causis valde prejudicialibus.*
 36. *Eadem fere ratio est Prælati.*
 37. *Criminibus testis est, qui id, non Civiliter,*
 38. *Sed Canonice denuntiavit.*
 39. *Testes minus idonei in Criminibus exceptis,*
 40. *Cum de peccato vitando agitur,*
 41. *Et in nonnullis aliis causis admittuntur.*
 42. *Admissi tamen integri non sunt:*
 43. *Nisi eorum fides aliunde fulciatur.*

27. **E**X iis, qui in certis causis testificari nequeunt, est Imprimis mulier in causa Feudali, *Lib. 2. Feud. Tit. 32. V. De veteri*: uti etiam in causa Criminali criminaliter intentata. Non quidem Jure Civili; hoc enim earum testimonium generaliter, solò testamento exceptò, admittit, *l. Qui re- famento 20. §. 6. ff. Qui test. fac. post. sed Canonice, eas à causis, quibus de crimine ad vindictam publicam agitur, removente, can. Mulierem, 33. q. 5. & c. Forus 10. de V. S. Ratio est; quòd naturà suà sint infirmæ, fragiles, inconstantes; & propterea sibi non constans, sed varium ac mutabile testimonium semper femina producere dicatur, *c. Forus cir. Unde can. Ex eo, 15. q. 3. cum l. Ex eo, 18. ff. hic, unde can. cir. à Gratiano in Decretum translatus est, vel jure Decretalium posteriori correctus, vel ad causas Civiles restringendus est cum Glossa ibi, V. Testimonium & Barbosa in c. Forus cir. n. 9. Nisi de crimine agatur civiliter; ad damni illati resarcitionem: vel per modum exceptionis, ad aliquem removendum, opponatur, secundùm textum & Glossam *c. Tam literis 33. V. Famina: vel adversus criminofum per Denuntiationis aut Inquisitionis viam pro-***

cedatur, *c. Quoniam 3. his enim casibus, & cum probationes aliæ deficiunt, etiam mulierum de crimine testimonium recipi, cum Glossa in c. cir. V. Mulieres, & Panormit. ibid. n. 2. tradunt Speculator Tit. de Teste. §. 1. n. 83. & Farinac. Prax. Criminal. q. 59. n. 5. & 9.*

Deinde quilibet in causa, cui con- 29. similem ipse habet, *c. Personas 20.* Sic enim *vg. Parochianus, immunitatem à solvendis decimis adversus Parochum prætendens, in causa alterius, super eadem immunitate cum Parocho litigantis, idoneus testis non est: sicut legitimus controversiæ judex non est, qui similem illi causam habet, c. Causam 18 de Judiciis; quòd uterque merito sit suspectus; cum Jure testimonium non aliter dicturi præsumantur, quàm quomodo id sibi dici, ipsi optant, Gonzalez in c. Personas cir. n. 2.*

Et demum multò magis quilibet in 30. propria sua causa, *can. Si testes 1. §. Nullus, q. 3. l. Testis 10. ff. §. 1. Omnibus 10. C. hac Rubr.*

Propria autem causa dicitur, cujus emolumentum vel damnum ad aliquem proprio nomine pertinet, *l. 1. §. 11. ff. Quando appell. fit; ut, si testimonium in ea perhibeat, commodum percipiat; vel, si id non faciat, damnum patiat. Hinc non solum Actor vel Accusator & reus in causa inter ipsos litigiosa, can. Nullus utroque, 4. q. 4. sed etiam Procurator, & Advocatus in ea, quam agendam vel defendendam susceperunt, can. Si testes cir. §. Patroni, c. Insuper 6. c. fin. in 6. §. 1. fin. ff. hic: Syndicus, Tutor, Curator in controversia, super suæ administrationis rebus & juribus mota, cir. Farinac. q. 60. n. 272. Socius bonorum communium pro socio in causis Societatem concernentibus, Glossa in l. Quoniam 1. C. hic, Farinac. ibid. n. 386. Heres in testamen-*

testamento, in quo est institutus, l. *Qui testamento* 20. pr. ff. *Qui test. fac. poss.* Judex in causa, de qua cognovit & sententiam tulit, vel est arbitratus, *can. Statutum*, 2. q. 9. c. *Dilecto* 40. h. c. Ratio est; quod hi omnes, iisque similes alii, emolumentum, commodum, aut saltem honorem habeant ex victoria, vel damnum aut existimationis suae iacturam patiantur ex condemnatione.

31. Neque adversatur; quod testis esse queat legatarius & fideicommissarius, non obstante commodò, quod ex testamento valido in eos redundat, l. *Qui testamento* 20. pr. ff. *Qui test. fac. poss.* & §. *Legatarii* 11. *Instit. de Testam.* quia negotium successionis, de quo agitur in testamento, non inter testatorem & legatarios, sed inter illum & hæredem geritur; & propterea istius non illorum proprium negotium esse censetur. Quod autem, non obstante commodò in se redundante, testes esse possint legatarii, specialiter introductum est favore testatorum, quorum ultimæ voluntates sæpe corruerent ob defectum testium, si istorum nemo legatarius esse posset, *Minsinger in §. cit. num. 4.* & *Manzium ibid. num. 9. & 16.* Unde

32. Dubium & frequentis in praxi usûs controversia oritur de Clericis & Religiosis, an testes esse valeant in causa suæ Ecclesiæ vel Monasterii. Affirmativam suadent clari textus, c. *Cum numerus* 12. c. *Veniens* 38. in fine, c. *Tuis* 39. c. *Nuper* 51. h. c. & c. *Etsi Christus* 26. in fine, de *Jurejurando*. Negativam ratio; quia Clerici, præsertim Religiosi, sunt domestici suæ Ecclesiæ vel Monasterii; cum in isto rectorium & dormitorium habeant, *can. Necessaria*, 12. q. 1. & istius victoria in ipsorum commodum redundet; ideòque propter singularem affectionem à testimonio, in ejus, tanquam propriam suam,

causâ, perhibendo videntur repellendi.

Hujus sententiæ utriusque conciliationem utrunque expedire reddet distinctio, c. *Insuper* 6. insinuata, Et quidem, si clericus vel religiosus Ecclesiæ vel Monasterii sui causam agat per se ipsum: vel ad hanc agendam tuendamve procuratorem solus constituat: uti & si causa concernat rem, in religioforû vel clericorum singulorum utilitatem immediate redundantem, vg. prædium, ex cuius annuis proventibus singuli aluntur & vivunt, nemus vel pascua, in quibus singuli de universitate ligna cedunt, eorumve animalia pascuntur: hoc, inquam, casu testimonium dicere propter allatam rationem non possunt; cum vel procuratores sint, vel litigantes principales, quorum maxima affectio est ad talem causam, *Panormit. in c. Super cit. n. 4.* *Farinac. ibid. n. 6.* *Menoch. de Arbitr. casu 169. num. 13.* & *Farinac. cit. q. 6. n. 495.*

Si autem causa, in qua non de propria Mensæ, sed de ipsius Ecclesiæ, Monasterii, sive ejus fabricæ rebus agitur, per solum procuratorem à Prælato & tota communitate simul constitutum agatur, testis esse clericus aut religiosus non prohibetur, propter textus allatos pro Affirmativa: minus ratio est partim; quia causa communitatis non est propria singulorû, l. *In rantiis* 6. §. 1. ff. *de Rev. divis. & l. Sed si hæc* 10. §. 4. ff. *De injus vocando*; ac proinde non censetur nimia eorum affectio ad illam; cum ferè communiter negligantur, quæ communiter possidentur; & quod collegio datum, nemini datum dicatur, post *can. Episcopus* §. 8. §. *Qui manumittitur*, 12. q. 2. partim verò; quia, qui sunt de Collegio vel Ecclesia, melius quàm alii, imò ferè solâ sciunt ea, quæ ad illud, aut hanc spectant. Unde in eorum causa admittendi videntur perinde, ut de his, quæ intra domus secreta contingunt, istius iniquissimi, l. *Quis*

Quoties 3. C. de Naufragis, præsertim, cum admitti nuspian expresse prohibeantur, *citt.* Panormit. n. 2. Felin. n. 1. Menoch. *an. 4.* Farinac. *an. 450.* & Gonzalez *in c. Super cit. n. 6.*

34. Rectè tamen hoc locò DD. duo notant. Primum est, singulos de Monasterio, Collegio, aliave universitate, etsi in istius causa, singulorum commodum, vel damnum non concernente, admittantur, tamen ob affectionem, quâ in collegium, vel universitatem ferri præsumuntur, testes omni exceptione majores, ut duo plenam, unus semiplenam fidem faciat, non censeri, *citt.* Menoch. n. 3. & Farinac. n. 536. nisi de actu ab ipso collegio gesto, puta de electione, tractatu vel consensu Capitulari in alienationem &c. agatur, *c.* Tertiò 5. de Probat. *C. c. Veniens. 38. citt.* Felinus n. 3. & Farinac. n. 339. Alterum in causis Criminalibus, non intra membra, sed ipsum collegium vel universitatem, atque extraneos agitantis: imò in causis Civilibus valde arduis & præjudiciosis, v.g. si de magna jurisdictione vel prærogativa collegii vel universitatis agatur, singulos, qui illud, aut hanc constituunt, ad testificandum in eorum favorem contra extraneos non admitti; quòd in talibus causis ordinariè probationes exactissimæ; ac proinde testes omni exceptione majores, & minimè suspecti exigantur, *citt.* Panormit. n. 3. Felin. n. 4. Menoch. num. 17. & Farinac. n. 508. *C. 521.*

36. Dubium secundò est, an in Ecclesiæ, vel Monasterii sui causa testis esse valeat ejus Prælatus. Ratio dubitandi est, quòd istius mentio non fiat *c.* *Insuper cit. textu:* & meritò; cum Ecclesiæ vel Monasterii sui procurator sit & administrator, *c.* *Edoceri 21. de Rescript. C. c. Fraternitatem 2. de Donationib.* quos à testimonio removeri, est dictum. Sed revera, *c.*

Insuper cit. sicut de religiosis, & clericis subditis, ita de istorum quoque Prælato procedere, insinuat inscriptio, *Priori & Fratribus:* quorum, in suæ Ecclesiæ causis, testimonium subiectus textus admittit, ut ibi notant Panormit, Felinus & Barbosa *pr. aut n. 1.* Unde casu, quò non agitur de rebus ad Prælati Mentiam spectantibus: neque de rebus ipsius Ecclesiæ seu fabricæ, ipse iudicium subit: neque ad agendum pro iis vel defendendum procuratorem solus constituit, testificari in Ecclesiæ suæ causis Prælatum posse, cum *citt.* & aliis Interpp. docent Speculat. *Tit. de Teste, §. 1. n. 23.* & Farinac. *q. 60. n. 544.* Quod etiam suadet ratio; quia Prælatus in suæ Ecclesiæ causa potest esse iudex, *can. Si quis, 2. q. 7. C. c. Cum persone 7. de Privileg. in 6.* quantumvis iudex facilius, quàm testis repellatur, Glossa *in c. Cum R. 35. V. Cum sint, de Offic. delegat.*

Majorem quàm textus, Prælatum tamen à testimonio in Ecclesiæ vel Monasterii sui causis omnino removendi vim non habet ratio; quia Ecclesiæ suæ procurator & administrator *cc. citt.* vocatur, non ratione alicujus mandati, ab aliquo principali accepti ad agendum & defendendum: sed; quia rerum Ecclesiæ suæ ratione sui tituli curam habere tenetur: quam habens, si ejus causam in iudicio ipse non tractet, neque ad eam pertractandam procuratorem solus constituat, à testimonio in ea non removeret; cum favore Ecclesiæ; tum; quòd ad eam specialem & testimonii fidem diminuentem affectionem habere, non præsumatur, Barbosa *l. cit.* & Gonzalez *in c. Insuper cit. n. 7.*

Dubium tertid est, an denuntians testis esse queat criminis à se delati. Ratio dubitandi est; quòd non minorem ad denuntiationis negotium affectionem habere censetur, quàm accusator ad accusationem. 37.

X x 2

Propter

- Propter quam rationem differentia statuenda est inter eum, qui Judicialiter: & eum, qui Evangelicè aut etiam Canonicè alterum denuntiat; cum enim denuntiatio judicialis, si privata, proprium deferentis interesse persequatur; & si publica sit, ad poenam & vindictam publicam de eo, qui defertur, sumendam, ferè ut accusatio, tendat, ut *Lib. 5. tit. 1. n. 69.* dicitur, ille,
38. sive judicialiter aliquem denuntians, à se delati criminis testis esse Jure prohibetur, *can. Nullus cit.* etsi iste, sive Evangelicè, imò etiam Canonicè, denuntiatione utens, quòd à se delati bonum, scilicet peccati, ab eo committendi evitacionem aut emendacionem, Christianæ charitatis spiritu potius, quàm Zelò justitiæ intendat, omnino admittatur, *c. In omni 4.* tanquam non specialiter affectus ad causam; quia hæc propria censetur, non ipsius, sed denuntiati, cujus utilitatem specialiter intendit, *Barbosa in Select. in c. cit. n. 5.* Accedit, quòd Evangelicè denuntians, testis sit non tam commissi criminis, quàm fraternæ correptionis, juxta præceptum Christi *Matth. cap. 18. v. 18.* à se præmissæ: sicut nuntius ad citandù missus testis est à se factæ citationis, ut *cit. c. textu* explicat *Gonzalez n. 5.*
39. Dixi suprà *n. 3. Ordinariè*; quia ex personis, de Jure ad testimonium dicendum inhabilibus, pleræque admittuntur Primò, in læsæ Majestatis, hæresis, Simoniacæ, Sacrilegii, veneficii, latrocinii, falsationis monetæ, aliisque criminibus exceptis, *c. 1. de Confess. c. fin. hic c. In fidei 5. de Hæret. in 6. Ec.* in quibus, propter enormitatem, & quòd ad Republicæ perniciem specialiter tendant, Jure præscriptus in criminosos procedendi Ordo & Regulæ non ita accuratè observantur, *Farinac. q. 62. à n. 81.*
- In crimine Simoniacæ specialiter ejus focium ad testificandum admittere viden-

tur *Boërius Decis. 319. n. 2. Redonius de Simonia p. 4. cap. 5. num. 28. & Menoch. de Arbitr. casu 474. num. 31.* qui tamen non ita, ut verba sonant, generaliter sunt exaudiendi; cum hac in re discrimen in terminis statuat ipsum Jus, *c. 1. hâc Rubric. in 6.* ubi, relatò Concilii Lugdunensis decretò, hujus criminis focii testimonium eò solum casu admittitur, quò is solius criminis, non etiam muneris & emolumentis, sive rei temporalis pro beneficio obtinendo datæ, particeps fuit, atque insuper de crimine agitur civiliter, sive ad privationem seu potius ablatiorem beneficii, re temporali mediante, ac proinde non canonicè, obtenti. Unde in casibus, quibus de crimine illo criminaliter, sive ad Simoniacæ committæ rei depositionem ab Ordine aliâve punitionem publicam agitur: vel Simoniacæ se confessus, non solius criminis, sed muneris quoq; & emolumentis temporalis accepti reus fuit, criminosus de focio non interrogandus, neque ejus testimonium est admittendum, *Farinac. q. 62. n. 55.*

Secundò, cum ad impediendum peccatum probanda est v.g. consanguinitas, affinitas, vel aliud simile impedimentum, inter personas matrimonii conjugentium intercedens, *c. Super eo 22. cit. Farinac. num. 99.*

Tertiò, quando, idoneis testibus aliisque legitimis probationibus deficientibus, difficilis probationis rei, aut actus, præsertim occulti, veritas aliter, quàm ejusmodi personarum depositionibus, omnino vel ita bene cognosci non potest, *arg. c. Veniens 38. in fine. hic, l. Divus 4. pr. ibi, Sed si aliter veritas, ff. de Q. l. Farinac. n. 50.* Quartò in causis, in quibus proceditur summarie, & exactæ probationes non requiruntur, v.g. cum, dubius de ejusdem rei possessione contentibus, ne ad arma & manus veniant, proced.

proceditur ad sequestrationem: & generaliter in omnibus judiciis, in quibus leves & apparentes probationes sufficiunt, Farinac. n. 197. Quinto, si litigans ad productionem testium legitime citatus, productis contra se inimicis suis, vel adversariis consanguineis, affinis, domesticis, sociis & similibus in sui favorem à Jure inhabilitatis, cum posset, nihil opponat, itaque in eorum receptionem tacite consentiat: & alios ob infamiam, crimen, statum vel conditionem non idoneos, neque ipse excipiendò, neque ex officio iudex repellat, Farin. à n. 171.

42. His tamen & aliis etiam casibus, legitimas probationes exigentibus, ad testificandum admittuntur minus habiles personæ, non integræ fidei censentur; ut adversus eum, contra quem producentur, neque singulæ semiplenam, neque duæ conjunctæ plenam, sed aliqualem duntaxat faciunt probationem, & præsumptionem sive indicium, in criminalibus sufficiens ad torturam, Farinac. q. cit. n. 73. Contra eum verò, à quo producentur in eadem, imò etiam in diversis, tam Criminalibus, quàm Civilibus causis, singulæ semiplenæ, ac proinde duæ plenæ probant, can. Si testes 2. §. Si quis 4. q. 3. &, ex qua canon iste desumptus est, l. Si quis 17. C. hic, Baldus ibi in Summa, Regulæ instar tradens, personam ab aliquo firmatam in actu uno, firmatam censerit in omni causa; ut ab eo nequeat reprobari, Farinac. q. cit. n. 211.

43. Eiusmodi tamen minus habilis & exceptionibus obnoxia personæ fidem, in causis non valde arduis ad condemnationem: & in Criminalibus saltem ad torturam supplere potest non tantum magna fides, & excellens habitus testis, omni exceptione majoris, sed etiam minus idoneorum numerus; ut, v.g. si de eodem actu unus integræ & valde excellen-

tis fidei & duo minus habiles, vel hujusmodi quatuor aut plures testes deponent: uti etiam, si ejus dicta adminiculis & præsumptionibus verisimilibus adjuvantur, plenè probent, cit. Farinac. à n. 328.

ARTICULUS IV.

De Productione & Juramento Testium.

SUMMARIUM.

44. Testes producendi in Judicio. si possunt.
45. Secus, per alios sunt examinandi.
46. Citanda ad productionem est pars adversa.
47. Paucis casibus exceptis.
48. Testi objecti defectus probatio statim admittitur, si parata est.
49. Secus differunt.
50. Ei Juramentum Veritatis deferendum.
51. Et super tribus præstandum est.
52. Testes non conducendi pretio.
53. Eis tamen præstanda alimenta.
54. Damna & neglecta lucra sunt resarcienda.
55. Juramentum depositionem debet precedere.
56. Non sequi ex intervallo.
57. Id Nobilibus alicubi remisit consuetudo.
58. Et aliis remitti à partibus potest.
59. Nisi causa sit Criminalis vel Spiritus.
60. Testium productio tertia locum habet.
61. Nisi ei sit renuntiatum.
62. Quarta non nisi cum solennitate Legalis.
63. Quinta nunquam admittenda est.

X x 3

Produ.